

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός, ανήκειν ήμα
θα'εχ πώς δε φοβήται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φν-
οικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η .

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 17 ΤΟΥ ΓΕΝΗΡΗ 1910

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 375

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

PIERRE BAUDRY. Prométhée.

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ. Γραμμός.

• ΙΔΑΣ. Σαμοθράκη (συνέχεια).

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Σημειώματα στο περιθώριο.

ΕΝΑΣ ΠΑΛΙΟΣ. Τὰ Σαβυτοόραδα του Νουμά.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Τὸ τραγούδι ("Απὸ τῆς
"Αερογαλιέρου του Whitman).

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχές (συνέ-
χεια).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο, ΤΙ ΘΕ-
ΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

30

Ένας φίλος μου κριτικὸς ξανάφερε καὶ ξανά-
βαλε, ἀρχὴ καὶ κανόνα, τὸ εἰπωμένο καὶ ξαναπω-
μένο: Τὰ ἔργα τοῦ ταλέντου ἐνθουσιάζουνε μόνο
τοὺς λίγους. Τὰ ἔργα τῶν τεχνικῶν μόνο τοὺς πολ-
λοὺς. Μόνο τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου τοῦ μυαλοῦ ἐνθου-
σιάζουνε καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς λίγους. Ἐφάρ-
μωσε τὸν κανόνα στὸ θέατρο καὶ ἔφερε παράδειγμα
τὴν παράσταση τοῦ Ἀμλέτου τοῦ Σαίξπηρου στὸ κα-
λοκαιρινὸ θέατρο ἀπὸ τὴν κυρία Παρασκευοπούλου.
Νομίζω πὼς δύσκολα βάζονται καὶ βιάζονται ἀρχὲς
καὶ κανόνες ἀπάνον πρὸς τέτοιων εἰδῶν ζητημάτων.
Γιὰτὶ, πρῶτα καὶ ἀπ' ὅλα, τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας
τὰ καθιερώνουν τὸ μέγεθος τοῦ καιροῦ, ἢ ἱστορία, καὶ
ἀγοράζουμε τὴν δόξα τοῦ μεγάλου μυαλοῦ σὰν τὸ ἔ-
τοιμο τὸ φάρμακο. Καὶ τὸ παράδειγμα ἔτυχε. Τὰνα-
γνωρισμένα γὰρ μεγάλα καὶ γι' ἀθάνατα ἔργα εἶναι
ἀποτελέσματα οἱ ἀφορμὲς τοὺς ἐνέργειες, πόλεμοι,
περίστασις, τέχνη, συμφωνίες, ἀγάδι ἀγάδα καὶ με-
τὰ τὸ σωρὸ. Καμιά φορὰ εἶσαι ἐποχὴν ἐποχῆς, ἀκού-
γοντας ἢ βλέποντάς τα, γὰρ τὰ προσκυνᾶς, καθὼς
εἶσαι ἐποχὴν ἐποχῆς γὰρ τὰ προσκυνᾶς, καθὼς
μέσα σ' ἐκκλησιά. Ὁ Ἀμλέτος εἶναι τὸ ἔργο τὸ πῶ
λίγο καμωμένο γὰρ τὸ συγκινῆ τὸ πλῆθος. Καὶ ἀνί-
σως ὁ Σαίξπηρος τὸ συγκινῆ τὸ πλῆθος, ἀφορμὴ δὲν
εἶναι τόσο τὸ ποιητικὸ, τὸ ἐσωτερικὸ, ὅσο τὸ θεαμα-
τικὸ μέρος τῆς τέχνης του, δηλαδὴ τὸ πασάλεμμα,
καὶ ὅ,τι πῶ ἀσημαντό. Καὶ ὁ κόσμος τοῦ φίλου μου
κριτικῶς ὁ ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸν Ἀμλέτο εἶτανε,
γὰρ πῶ, μιλημένος, καὶ συνηθισμένος μετὰ τὴν

τίπια του. Μὴ ξεχνῶμε πὼς Ἀμλέτο παρασταίνον
ἀπὸ γενεὲς γενεῶν τὰρα Ταβουλάρηδες, Ἀρμιωτά-
κηδες, Λεκατοῦδες, Παρασκευοπούλινες. Τὸν παί-
ζουνε σὰ δάχτυλά τους: ὁ πατέρας τὸνε παραδίνει
στὸ παιδί. Ἐπειτα οἱ πολλὰ θαμίζανε καὶ γλεντού-
σανε μετὰ τὴν Παρασκευοπούλου ὅχι μετὰ τὸν Ἀμλέτο.
Βάλε τῆς δὲμος ἓνα ἔργο τοῦ Ἰνρεν, πὼς βέβαια εἶναι
κάτι πῶ πολλὸ ἀπὸ ταλέντο μεγάλο μυαλό, καὶ εἶναι
καὶ πῶ πολλὸ κοντὰ στὸν καιρὸ μας: εἶναι ὁ
καιρὸς μας. Καὶ τότε τὰ λέμε. Ποτὲ δὲ θὰ ξε-
χῶσω μιὰ βραδιά, ὅ ἓνα καλοκαιρινὸ θέατρο, τοῦ
«Βρονκόλακα» τὸ παίξιμο, ἀπὸ τὴν κομπανία τοῦ
Παντόπουλου. Σωστὴ κομωδία δὲ μιλῶ γὰρ τὴν
παράσταση τοῦ ἔργου, γὰρ τὴν ψυχολογικὴ διά-
θεση καὶ γὰρ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν κόσμο
πὼς τὰνε. Σημειώστε πὼς ἔχοναι τοῦ Ἰνρεν
τὸ στοχαστικὸ, τὸν ἀναποφάσιστο καὶ σχεδὸν ἀντι-
δραματικὸ ἥρωα τοῦ Σαίξπηρου.

31

Τὰ δέντρα τὰ θέλω στὸ φυσικὸ τους τόπο, γὰρ
ποῦμε, καὶ στὸ φυσικὸ τους, καθὼς μοῦ παρουσιάζ-
ονται, προσορισμό. Νὰ μοῦ γίνονται σκέπη καὶ οὐ-
ρανὸς αὐτά. Νὰ μοῦ συμμαζώνουνε τὸ νοῦ, γὰρ με-
γλύνονουν, καθὼς λέω μέσα σ' ἓνα μου τραγούδι
«ἀπὸ τῆς σκέψης τῆς γοργόνες καὶ τῆς μέδουσας».
Νὰ μ' ἀναπεύουν. Ὅμως δταν μιλέκονται σὰ μί-
τια μου ἀγάδα πέρα στὸς μεγίλους δρόμους καὶ
μοῦ κρύβουν ἓνα ἓνα τὸ μέγεθος, τὸ διάστημα, τοὺς
δριζόντιους ἓναμε τὰκροῦρανα, τὰ πλάτια τοῦ δρόμου
πὼς ἀσπρογαλίζον, τὴν πολὺχρωμὴ γύμνια τῶν
περίγυρων πὼς εἶναι σὰ γὰρ τὸ ταξιδεὺ καὶ γὰρ σὲ
συνεπαίρη, τότε τὸ δέντρο μ' ἐνοχλεῖ. Ἡ λεωφόρο
τοῦ Συγγροῦ μετὰ καταδιασκέδαζε, κάθε φορὰ πὼς τὴν
κατέβαινα πρὸς. Τώρα μετὰ τῆς πιπεριῆς μοῦ πῆρε ὅσα
μοῦ στυλάνανε τὰ μάτια καὶ τὰ εὐφραίναν ἄσημη,
δὲν ἐπάρχει πῶ. Τὰ δέντρα, ὅχι γαρνιρίσματα. Στὰ
περιβόλια μέσα, ἀλλάζον. Εἶναι ἀποπάνον μου. Με-
συμμαζεύουν. Μετὰ συγκεντρώνουν. Ἡ γὰρ εἶμ' ἐγὼ
ἀποπάνον τους.

32

Ἐχτιμᾶς τὸν ποιητὴ καὶ τὸνε δοξάζεις. Ἡθεῖα
καὶ ἡ ἐχτιμῆσή του καὶ ἡ δόξα του γὰρ εἶναι καθαρά
πνευματικὰ χαρίσματα. Νὰ μὴν κρατᾶνε τίποτε ὀλικό,
τίποτε πὼς γὰρ φαντάζη, τίποτε πὼς γὰρ βοηθᾶ τὸ
ἐπιπλάσμα. Ὅτε τιμὲς, ὅτε βραβεῖα, ὅτε χρημα-
τικὰ χορηγήματα, ὅτε θαυμαστῶν ἐφοδους. Ὅτε καὶ
εἰκονογραφίες. Ἀπὸ λογάκια, μιὰ σελιδούλα τὸ πῶ

σὲ μιὰ ἱστορία, γὰρ τὸ ταλέντο ἓνα κεφάλαιο γὰρ τὸ
μεγάλο. Καὶ τὴν σιωπηλὴν τιμὴν τῶ μακρονῶνε, σκόρ-
πιων, ἀγνωρίστων θαυμαστῶν, πὼς θὰ τὰ διαβίζον,
θὰ τὰποζητᾶνε, θὰ τὰ ξέρουν τὰ ἔργα τοῦ ποιητῆ,
χωρὶς ὁ ποιητὴς γὰρ παίρηνη χαμπάρι ἀπὸ τὰ διαβά-
σματα τούτα καὶ ἀπὸ τὰ γνωρίσματα. Κατένα προνό-
μιο ἀπὸ τὸ Κράτος, κατένα τιμῆση, καμιά θέση.
Ἀπεναντίας γὰρ ζῆ ἔτσι ὁ ποιητὴς πὼς γὰρ σκαταλιζῆ,
καὶ γὰρ τὸν καταφρονᾶν. Γιὰ γὰρ μὴ παίρουνε θύα-
ρος οἱ μέτριοι καὶ κἀνοντες τὸν ποιητὴ, με-
κίντηνο γὰρ περάσουνε, μιὰ στιγμὴ, γὰρ ποιητὴς ἂν
εἶν' ἐπιτηδευοί, ἢ, ἂν εἶναι τοῦ καιροῦ τους ἢ καλαι-
οθητοῖα ἐλευθὰ ξεπεσμένη, γὰρ γὰρ μὴν τιμηθοῦνε σὰν
πικρῆς. Νὰ μὴν παίρουνε θύαρος καὶ ἀπὸ τὸν πῶ
καὶ τιμῶν. Κ' ἔτσι γὰρ μένη ὁ καὶς ἀβεβήλωτος μόνον
σὲ κείνους πὼς τὴν ζητοῦνε τὴν ποίηση μόνον γὰρ
τὴν ποίηση καὶ γὰρ τίποτ' ἄλλο.

33

Δὲ θυμᾶμαι ποτὲ γὰρ μετὰ κυριεῖε ἡ ἀγωνία τῆς
μεταφυσικῆς. (Μόνον γὰρ λιγοστὸ πῶς καιρὸ στὸν
καιρὸ μου κάποτε τὸν παιδικτικὸ γὰρ θὰ μιλήσω
γὰρ τούτο μέσα στὰ «Χρόνια μου καὶ τὰ χαριὰ μου».)
Εἶχα μόνον τὴν περιέργεια τῆς μεταφυσικῆς. Μὰ
πάντα τοὺς μεταφυσικοὺς, δπου τοὺς ἤγα, καὶ ὅσο
μοῦ δόθηκε γὰρ τοὺς φεντογονοῖσω, τοὺς ἀπόλαφα
σὰν ποιητῆς. Οἱ φιλόσοφοι πὼς δὲ μετὰ συνεπαί-
ρουνε, γὰρ πὼς εἶναι σὰ γὰρ μετὰ πείθουν, πὼς τοὺς
ἐμπιστεύομαι καὶ μπορῶ γὰρ τοὺς παραδοθῶ γὰρ γὰρ
μ' ὀδηγήσουν δπου, — ὅχι μόνον γὰρ σταθῶ γὰρ γὰρ
τοὺς ἀκούσω, — εἶναι οἱ θετικιστῆς. Ἐνας Σπένσερ
ἔξαφνα, ἓνας Χαϊνελ. Καὶ ἔς εἶμαι ποιητῆς. Μὰ συ-
νηθίσαμε πάντα νῆχουμε μιὰ πῶς ῥωμαντικὴν ἰδέα
γὰρ τὸν ποιητὴ. Ὁ ἰδανισμός εἶναι μιὰ ἰδέα καὶ
μιὰν ἄλλη ὁ θετικισμός, πὼς μπορεῖ γὰρ γεννήση
ποίηση ὁμοια ὁδρανοδόρμα. Θετικιστῆς ὁ Λουκρή-
τιος, ὀλιστῆς μάλιστα. Μὰ ποῖος τοῦ βγαίνει;

34

Ἀνίσω; καὶ ζῶσα σιδηροχαια χρόνια, ὁ ποιητὴς
μου μπορεῖ γὰρ εἶταν ὁ Πλάτωνας; μὰ ὁ φιλόσοφος
μου βέβαια ὁ Ἀριστοτέλης ἢ ὁ Δημόκριτος.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

*) Κοίταξε ἀριθ. 341, 354, 368.